

Poradnia prawna

Sekcja prawa karnego

SSP

Zajęcia nr 3: Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu.

Przedstawienie zarzutów.

MGR BŁAŻEJ BOCH

KATEDRA POSTĘPOWANIA KARNEGO

WYDZIAŁ PRAWA, ADMINISTRACJI I EKONOMII

UNIwersytet Wrocławski

PRZEDSTAWIENIE ZARZUTÓW

Przebieg postępowania karnego

Postępowanie przygotowawcze

- prowadzi prokurator
- Strony: podejrzany i pokrzywdzony

Postępowanie sądowe

- Prowadzi sąd
 - Strony: oskarżyciel i oskarżony
- postępowanie przed sądem II instancji**

Kasacja,
wniosek o
wznowienie
postępowania

apelacja

Wyrok sądu
I instancji

rozprawa przed
sądem II instancji

Prawomocny
wyrok

Postępowanie in rem
(w sprawie o jakiś
przestępstwo)

Postępowanie in
personam (przeciwko
określonej osobie)

Postępowanie międzyinstancyjne:

- Zwrot do post. przyg.
- Zakończenie post. karnego
(wyrok lub post. o umorzeniu)
- Przygotowanie rozprawy
główniej

gdy wyrok nie został
zaskarżony lub minął
termin do
zaskarżenia

Postępowanie przed sądem I instancji

Wydanie
postanowienia
o zamknięciu
post.
przygotowawcz
ego - art. 321 §
6

- Zakończenie
postępowania
przygotowawczego:
- Umorzenie
postępowania
 - Skierowanie sprawy
do sądu

- Akt oskarżenia
- Wniosek o w.um.p.
- Wniosek z art. 335 § 1
- Wniosek o rozpoznanie sprawy w trybie
przyp.
- Wniosek o um. post. i zast. środków
zabezpieczających

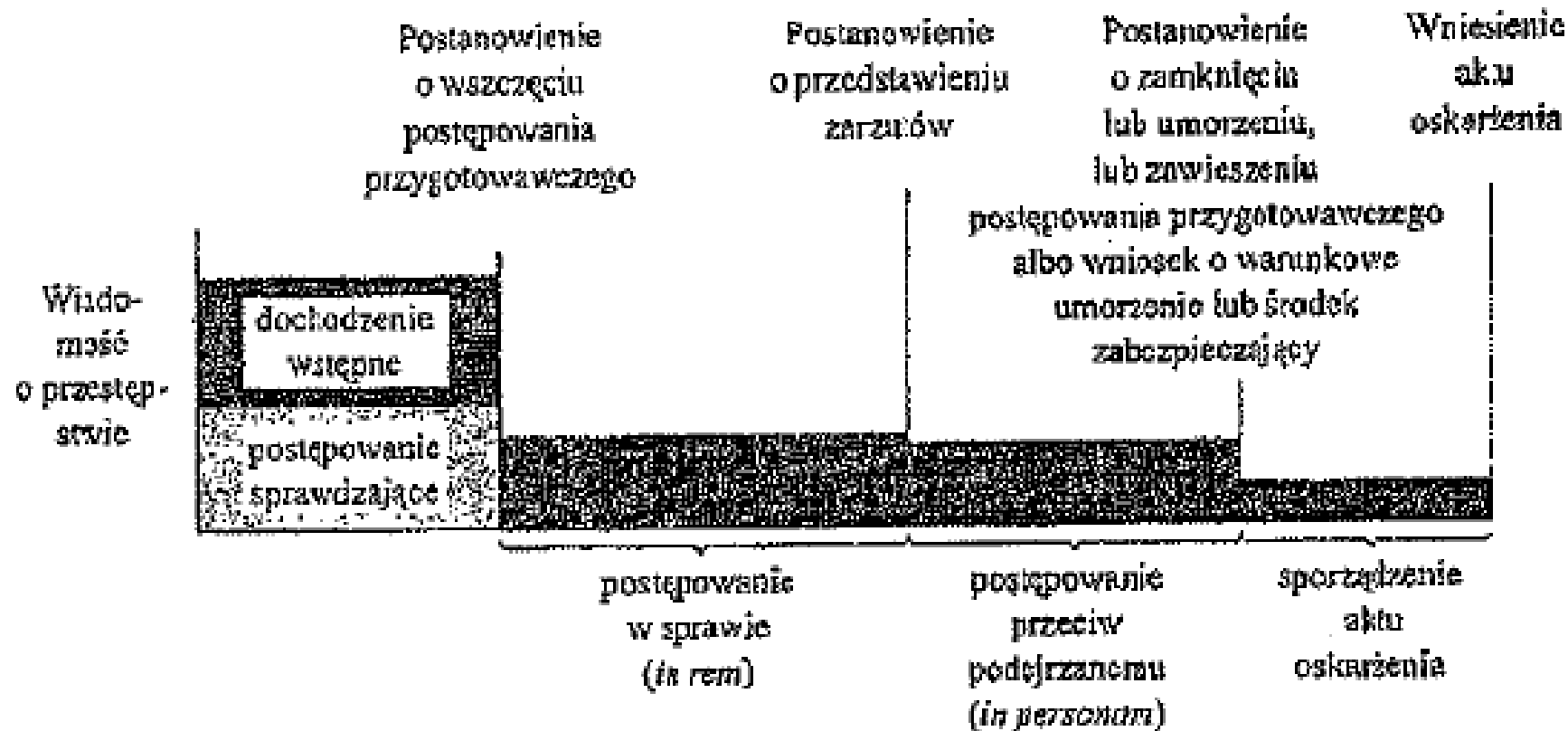
Wydanie
postanowienie o
wstąpieniu
postępowania
przygotowawcz
ego – art. 303

Przedstawienie
zarzutów – art.
313
(wyjątkowo
art. 308)

Końcowe
zaznajomienie z
materiałami
postępowania – art.
321

Czynności przed wszczęciem postępowania np. art. 307 kpk,
czynności operacyjno - rozpoznawcze

Porządek czynności w śledztwie i dochodzeniu

Tablica 39. Przebieg postępowania przygotowawczego

Uwaga: już postępowanie w sprawie (*in rem*) może zostać umorzone lub zawieszona.

Porządek czynności w śledztwie i dochodzeniu

1. Czynności poprzedzające formalne wszczęcie postępowania przygotowawczego
 - ▶ czynności sprawdzające (art. 307)
 - ▶ czynności w niezbędnym zakresie (art. 308)
2. Formalne wszczęcie śledztwa/dochodzenia w sprawie (faza *in rem*)
3. Przedstawienie zarzutów (faza *in personam*) i modyfikacja zarzutów
4. Czynności dowodowe
5. Zakończenie postępowania przygotowawczego
6. Sposoby zakończenia postępowania przygotowawczego →
umorzenie (różne wersje) albo skierowanie sprawy do sądu

Wszczęcie postępowania karnego

Art. 303 k.p.k.

Postępowanie przygotowawcze wszczyna się z urzędu lub na skutek zawiadomienia, jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa.

- ▶ Postępowanie wszczyna się **w sprawie** (faza in rem)
 - ▶ organy nie wiedzą jeszcze kto jest podejrzanym,
 - ▶ zbierają informacje, które pozwoliłyby na postawienie zarzutów konkretnej osobie
- ▶ Uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa to tzw. faktyczna podstawa wszczęcia śledztwa lub dochodzenia
- ▶ Konieczne jest posiadanie danych, na podstawie których można zasadnie podejrzewać, że miało miejsce przestępstwa

Przedstawienie zarzutów

- ▶ Przekształcenie postępowania z fazy *in rem* w fazę *ad personam*
- ▶ Postępowanie przygotowawcze od chwili przedstawienia zarzutów zaczyna toczyć się **przeciwko osobie**
- ▶ Art. 313 § 1 – jeżeli dane istniejące w chwili wszczęcia śledztwa lub zebrane w jego toku uzasadniają dostatecznie podejrzenie, że czyn popełniła określona osoba, sporządza się postanowienie o przedstawieniu zarzutów, ogłasza się je niezwłocznie podejrzanemu i przesłuchuje go, chyba że ogłoszenie postanowienia lub przesłuchanie nie jest możliwe z powodu ukrywania się podejrzanego lub jego nieobecności w kraju.

Przedstawienie zarzutów w śledztwie i dochodzeniu

Śledztwo

- ▶ Zasada → wydaje się postanowienie o przedstawieniu zarzutów (art. 313 § 1)
- ▶ Wyjątek → przesłuchanie osoby podejrzanej w charakterze podejrzanego bez uprzedniego wydania postanowienia (art. 308 § 2)
 - ▶ Trzeba wydać „po fakcie” postanowienie o przedstawieniu zarzutów

Dochodzenie

- ▶ Zasada → przesłuchanie osoby podejrzanej w charakterze podejrzanego (art. 325g § 1 i 2) nie trzeba wydawać postanowienia
- ▶ Wyjątek → jeżeli podejrzany jest tymczasowo aresztowany, konieczne jest wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów

Przedstawienie zarzutów

- ▶ W uzasadnieniu postanowienia o przedstawieniu zarzutów należy wskazać jakie fakty i dowody zostały przyjęte za podstawę zarzutów.
- ▶ Uzasadnienie nie może być ogólnikowe. Tylko znajomość faktów i dowodów, które – zdaniem organów procesowych – są wystarczające dla skierowania postępowania przeciwko konkretnej osobie pozwala jej na podjęcie realnej i efektywnej obrony.
- ▶ Przejaw jawności wewnętrznej postępowania przygotowawczego.
- ▶ Od chwili przedstawienia zarzutów określona osoba staje się stroną postępowania przygotowawczego, z czym wiąże się szereg korzyści, ale również ciężarów procesowych.
- ▶ Najważniejsze - formalnie od chwili przedstawienia zarzutów podejrzanemu przysługuje **prawo do obrony**

Przedstawienie zarzutów

▶ Czynność przedstawienia zarzutów składa się z 4 etapów:

1. Sporządzenia postanowienia

2. Ogłoszenia go podejrzanemu

3. Pouczenia go o prawach i obowiązkach – art. 300 § 1 i 313 § 3

▶ Art. 313 § 2 – prawo do żądania ustnego uzasadnienia stawianych zarzutów oraz prawo do otrzymania pisemnego uzasadnienia zarzutów w ciągu 14 dni od dnia zgłoszenia takiego żądania

▶ Ustnego podania podstaw zarzutów można żądać do momentu zaznajomienia się z materiałami postępowania przygotowawczego – art. 321

4. Przesłuchania go

▶ Podejrzanym może skorzystać z prawa do odmowy składania wyjaśnień. Przesłuchanie może ograniczyć się jedynie np. do jego oświadczenia co do zrozumienia przedstawionych mu zarzutów i powołania się na prawo do nieskładania wyjaśnień. Może też oświadczyć, że złoży wyjaśnienia, ale jedynie w obecności swojego obrońcy.

Wszystkie czynności muszą następować bezpośrednio po sobie, we wskazanej kolejności

▶ W sytuacji wskazanej w art. 308 § 2 treść zarzutu wpisuje się do protokołu przesłuchania

Przedstawienie zarzutów

Co powinno zawierać postanowienie o przedstawieniu zarzutów?

1. Wskazanie podejrzanego
2. Dokładne określenie zarzucanego mu czynu
 - ▶ tj. czasu, miejsca i okoliczności jego popełnienia, i to w taki sposób, aby wykazać, że wypełnia on znamiona określonego przestępstwa
3. Kwalifikację prawną czynu

Opis czynu + kwalifikacja prawna = zarzut

Uzasadnienie postanowienia o przedstawieniu zarzutów sporządza się **na żądanie podejrzanego**. O tym uprawnieniu należy go pouczyć

Przedstawienie zarzutów

- ▶ **Instytucja przedstawienia zarzutów ma charakter gwarancyjny.** Ma zapobiegać sytuacjom, w których organy procesowe taktycznie odwlekają moment formalnego przekształcenia postępowania w sprawie w postępowanie przeciwko osobie.
- ▶ „Nie ponosi odpowiedzialności karnej na podstawie art. 233 § 1 k.k. osoba, która przesłuchana została w charakterze świadka wbrew wynikającemu z art. 313 § 1 k.p.k. nakazowi przesłuchania jej jako podejrzanego.” → uchwała SN z dnia 26 kwietnia 2007 r.
- ▶ Uchwała została wydana w związku z niedopuszczalną – w świetle art. 313 – praktyką, gdzie organy ścigania, mimo że dysponowały wystarczającymi dowodami, uzasadniającymi przedstawienie zarzutów konkretnej osobie, wzywały ją na przesłuchanie w charakterze świadka.
- ▶ Określenie zarzucanego czynu gwarantuje również podejrzanemu, że postępowanie będzie przebiegało w wytyczonych w ten sposób granicach.
- ▶ Zarzut z 313 § 1 (ewentualnie później zmodyfikowany) określa ramy postępowania. Szczególnie ważne jest dokładne określenie czynu zarzucanego podejrzanemu. Całe postępowanie może toczyć się wyłącznie w związku z tym zachowaniem
 - ▶ Ciekawe zagadnienie – problematyka tożsamości czynu

Postanowienie o przedstawieniu zarzutów – deklaratoryjne czy konstytutywne?

Uchwała SN z 26.04.2007 r., I KZP 4/07

Nie można twierdzić, że osobą podejrzaną jest także osoba, wobec której - z naruszeniem tego przepisu - zwleka się z wydaniem postanowienia o przedstawieniu zarzutów, i jest nią aż do czasu wydania tego postanowienia. (...) Można też nie mieć wątpliwości, że osoba podejrzana może być - bez naruszenia prawa - przesłuchana w charakterze świadka, **jednakże tylko do chwili, kiedy stan dowodów obciążających ją osiągnie poziom wskazany w art. 313 § 1 k.p.k.**

Postanowienie SN 25.09.2013 r., I KZP 7/13

Nie ma normatywnych podstaw do przyjęcia, że wszczęcie postępowania przeciwko osobie następuje przed wydaniem postanowienia o przedstawieniu jej zarzutów. (...) W szczególności nie wywołuje takiego skutku samo podjęcie czynności dowodowej nakierowanej na jej ściganie z powodu popełnienia przestępstwa. (...) Utożsamienie wszczęcia postępowania przeciwko osobie z samym faktem dokonania czynności dowodowych zanim przedstawiono jej zarzuty burzyłoby model postępowania karnego. (...) Nie jest zatem dopuszczalne w aktualnie funkcjonującym modelu postępowania karnego relatywne pojmowanie instytucji wszczęcia postępowania przeciwko osobie, w szczególności przez oderwanie od niej warunku przedstawienia zarzutu popełnienia czynu zabronionego.

Modyfikacja zarzutów – art. 314

Jeżeli w toku śledztwa okaże się, że podejrzanemu należy zarzucić:

1. czyn nieobjęty uprzednio postanowieniem o przedstawieniu zarzutów (rozszerzenie lub uzupełnienie zarzutów);
2. czyn w zmienionej w istotny sposób postaci;
 - ▶ takie zmiany, które wiążą się z istotą czynu, przedmiotem ochrony, przedmiotem zamachu, rodzajem czynności wykonawczej, a także datą, czasem i miejscem przestępstwa, rodzajem i rozmiarem szkody czy osobą pokrzywdzonego, mając wpływ na odpowiedzialność karną podejrzanego

Lub też, że:

3. czyn należy zakwalifikować z surowszego przepisu

Wydaje się niezwłocznie nowe postanowienie, ogłasza się je podejrzanemu i przesłuchuje go.

Podejrzany może żądać podania ustnie podstaw zarzutów oraz żądać sporządzenia pisemnego uzasadnienia w terminie 14 dni, o czym należy go pouczyć

Metodyka sporządzania pism procesowych

1. W pierwszej kolejności należy dokładnie przeanalizować akta sprawy.
2. Należy ocenić jakie pismo trzeba sporządzić (może być to pozostawione do oceny – np. sporządzić umorzenie albo akt oskarżenia lub wprost wskazane).
3. Należy pamiętać o wymogach formalnych pisma procesowego z art. 119 k.p.k.!
4. Należy pamiętać o szczególnych wymogach konkretnego pisma, np. w stosunku do umorzenia – art. 322 § 2 i § 3 k.p.k., w stosunku do AO – art. 332-334 k.p.k.
5. Należy posługiwać się językiem prawnym i prawniczym w sposób adekwatny do rodzaju danego pisma procesowego.
6. Należy pamiętać o estetyce pisma (interlinia, wyjustowanie, etc.), a także o poprawności ortograficznej, stylistycznej i językowej!
7. Uzasadnienie powinno być zwięzłe i adekwatne do rodzaju pisma, w miarę potrzeby z przytoczeniem poglądów orzecznictwa i doktryny.

KAZUSY: PRZEDSTAWIENIE ZARZUTÓW

Kazus nr 1

Przykładowe brzmienie zarzutu:

W dniu 15 sierpnia 2014 roku w Inowrocławiu, działając wspólnie i w porozumieniu z Łukaszem N., dokonał zaboru w celu przywłaszczenia telefonu komórkowego marki XYZ o wartości 1 tysiąca złotych, stanowiącego własność Jana P., po uprzednim użyciu groźby natychmiastowego użycia przemocy polegającej na pocięciu twarzy oraz posługując się nożem poprzez jego okazanie, na szkodę Jana P., tj. o czyn (przestępstwo) z art. 280 § 2 k.k.

Kazus nr 2

Przykładowe brzmienie zarzutu:

w dniu 2 maja 2019 roku w Bydgoszczy kilkakrotnie uderzył pięścią w twarz i klatkę piersiową Pawła Sienkiewicza, powodując u niego złamanie kości policzkowej prawej i pęknięcie drugiego żebra lewej strony klatki piersiowej, w wyniku czego Paweł Sienkiewicz doznał naruszenia czynności narządów ciała na okres powyżej 7 dni, (inny niż określony w art. 156 § 1 k.k.), tj. o czyn (przestępstwo) z art. 157 § 1 k.k.

Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu

- ▶ Opisane są w rozdziale XIX k.k. – przestępstwa godzące w życie lub zdrowie człowieka.
- ▶ **Prawo do życia** jest podstawowym i przyrodzonym – niezależnym od woli ustawodawcy – prawem przysługującym każdej istocie ludzkiej. Stanowi ono niezbędny warunek do korzystania przez człowieka ze wszystkich innych praw i wolności. Prawo do życia poręczają międzynarodowe standardy praw człowieka (art. 6 MPPOiP, art. 2 KE).
- ▶ Konstytucja RP w art. 38 zapewnia każdemu człowiekowi prawną ochronę życia.
- ▶ Analiza treści rozdziału XIX KK pozwala na wyodrębnienie trzech grup przepisów, które co do zasady chronią człowieka przed:
 - a) **zamachami na życie** (art. 148–155 KK),
 - b) **zamachami na zdrowie** (art. 156–157a KK),
 - c) **narażeniem na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia** (art. 158–162 KK).

Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu

- ▶ Ze względu na zagrożenie ustawowe większość przestępstw z rozdziału XIX Kodeksu karnego należy do kategorii **występków**. **Zbrodniami** są zabójstwa w typie podstawowym (art. 148 § 1 KK) i w typach kwalifikowanych (art. 148 § 2 i 3 KK) oraz spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu typie podstawowym (art. 156 § 1 oraz w typie kwalifikowanym (art. 156 § 3 KK).
- ▶ Większość przestępstw z tego rozdziału podlega ściganiu w trybie **publicznoscargowym z urzędu**. Przestępstwa z art. 160 § 3 KK oraz z art. 161 § 1 i 2 KK ścigane są na wniosek pokrzywdzonego, podobnie jak występki z art. 157 § 5 KK, gdy pokrzywdzonym jest osoba najbliższa. Ściganie przestępstwa określonego w art. 157 § 2 i 3 KK odbywa się z oskarżenia prywatnego, chyba że pokrzywdzonym jest osoba najbliższa zamieszkująca wspólnie ze sprawcą.

Od kiedy można mówić o życiu i zdrowiu człowieka w rozumieniu KK?

Zob. **postanowienie SN z dnia 30.10.2008 r.** (I KZP 13/08, OSNKW 2008, Nr 11, poz. 90), gdzie wyrażona została następująca teza: „Pełna prawnokarna ochrona zdrowia i życia przysługuje dziecku nienarodzonemu od:

- a) rozpoczęcia porodu (naturalnego),
- b) w wypadku operacyjnego zabiegu cięcia cesarskiego kończącego ciążę na żądanie kobiety ciężarnej – od podjęcia pierwszej czynności medycznej bezpośrednio zmierzającej do przeprowadzenia takiego zabiegu,
- c) w wypadku konieczności medycznej przeprowadzenia zabiegu cięcia cesarskiego lub innego alternatywnego zakończenia ciąży – od zaistnienia medycznych przesłanek takiej konieczności”.

Kontynuacją zasadniczej myśli wyrażonej w poprzednich judykatach jest rozstrzygnięcie przyjęte w **wyr. Z 27.9.2010 r. (V KK 34/10, OSNKW 2010, Nr 12, poz. 105)**, w którym z przesłanki, że *„ochrona dziecka nienarodzonego, zdolnego do życia poza organizmem matki, aktualizuje się także z chwilą zaistnienia medycznych wskazań do niezwłocznego zakończenia ciąży cesarskim cięciem”*, SN wyprowadził wniosek o istnieniu obowiązku sprawowania tej ochrony przez lekarza już od *„chwili wystąpienia zagrożenia płodu w stopniu uzasadniającym prawdopodobieństwo zaistnienia konieczności dokonania zabiegu, a więc w procesie diagnostycznym”*.

Kazus nr 1

Zasadnicza problematyka:

- 1) przestępstwo zabójstwa i nieumyślnego spowodowania śmierci;
- 2) ustalenie zamiaru sprawcy przy zabójstwie;
- 3) opis czynu i kwalifikacja prawna;
- 4) błąd co do znamienia typu czynu zabronionego;
- 5) *aberratio ictus*.

Wyrok Sądu Najwyższego - Izba Karna z dnia 13 maja 2002 r. V KKN 141/01

Wypada więc wyjaśnić, jaka powinna być prawidłowa ocena materialnoprawna nietypowego stanu faktycznego. Otóż w nauce prawa tego typu stany faktyczne rozważane są - w ramach instytucji błędu - jako tzw. "zboczenie działania" (*aberratio ictus vel iactus*). Oskarżony chciał (zamiar bezpośredni) zabić człowieka i w istocie człowieka zabił. Sprawca nie pomylił się co do podmiotu czynności wykonawczej (dyspozycja przepisu typizującego przestępstwo zabójstwa, określonego w art. 148 (czy to w § 1, czy to w § 2) brzmi wszak: "kto zabija człowieka,, nie zaś, nawiązując do realiów dowodowych niniejszej sprawy, "kto zabija J. Ł." lub "kto zabija K. S.", ale co do kierunku, w którym rozwinię się akcja (por W. Wolter, Nauka o przestępstwie, Warszawa 1973, s. 226). Skoro sprawca chciał zastrzelić człowieka i zastrzelił człowieka - taki błąd uznać należy za nieistotny (odmiennie przedstawiałaby się sytuacja, gdyby sprawca chciał zastrzelić zwierzę, zaś trafiłby człowieka - rozważania dotyczące tego typu zboczenia działania przekraczają jednak ramy rzeczowej potrzeby wyznaczanej stanem faktycznym ustalonym przez sądy w niniejszej sprawie). W konsekwencji, oskarżonemu przypisać należy sprawstwo zabójstwa nie dwóch, a jednej osoby, za to w formie stadialnej dokonania i - uwzględniając poczynione przez sądy, a niekwestionowane przez oskarżonego, ustalenia co do jego intencji dotyczących osoby J. Ł. - z zamiarem bezpośrednim. Stwierdzenie, iż w przebiegu wydarzeń przejawiało się zboczenie działania, zobowiązuje sąd także do odpowiedniego skonstruowania opisu czynu, jaki powinien być przypisany oskarżonemu. To ostatnie zadanie może okazać się nieco bardziej skomplikowane. Nie wkraczając w szczegóły o charakterze "technicznym", którymi dopełni opis czynu sąd, któremu przekazano rozpoznanie sprawy (w uchylonej części) do ponownego rozpoznania, wskazać należy, iż opis ten, uwzględniając realia sprawy, poza określeniem miejsca, czasu i sposobu działania, powinien wskazywać, iż "oskarżony działając w zamiarze bezpośrednim zabicia człowieka (a to J. Ł.), oddał strzał z broni palnej (...), a w wyniku chybienia zabił inną osobę (a to K. S.)...".

Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 22 listopada 2002 r., II AKa 331/02

Czyn oskarżonego, polegający na usiłowaniu zabójstwa (z zamiarem bezpośrednim) Jacka Ł., a powodujący, na skutek chybionego strzału, śmierć stojącej obok córki oskarżonego, uzasadnia kwalifikację kumulatywną, tj. usiłowanie zabójstwa (art. 13 § 1 KK w zw. z art. 148 § 1 KK) i nieumyślne spowodowanie śmierci innego człowieka (art. 155 KK zw. z art. 11 § 2 KK).

Kazus nr 1 – zarzut w wersji pierwszej

W dniu 23 maja 2018 roku we Wrocławiu, działając z bezpośrednim zamiarem zabicia człowieka, oddał strzał z broni myśliwskiej w postaci sztucera w kierunku Andrzeja H. i Haliny H., w wyniku czego pocisk ugodził Halinę H. w klatkę piersiową po stronie lewej, powodując rozerwanie lewej komory serca i zgon Haliny H., tj. o czyn z art. 148 § 1 k.k.

Kazus nr 1 – zarzut w wersji drugiej

W dniu 23 maja 2018 roku, bezpośrednio zmierzając do pozbawienia życia Andrzeja H., nieumyślnie spowodował śmierć Haliny H. poprzez postrzelenie jej za pomocą broni palnej w okolicy klatki piersiowej, czym spowodował rozerwanie lewej komory serca, co skutkowało natychmiastowym zgonem kobiety, przy czym zamierzonego celu nie osiągnął ze względu na nieumiejętne posługiwanie się bronią, tj. o czyn z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 148 § 1 k.k. w zw. z art. 155 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.

Kazus nr 2

Zasadnicza problematyka:

- 1) zabójstwo;
- 2) zabójstwo eutanatyczne;
- 3) zabójstwo eutanatyczne czynne i bierne;
- 4) granica wieku od kiedy można skutecznie wyrazić żądanie zabójstwa eutanatycznego.

Kazus nr 2

Przedmiotem ochrony przestępstwa z art. 150 KK jest życie człowieka rozumiane analogicznie jak w dyspozycji art. 148 KK. Przepis ten, zważywszy na znamię strony przedmiotowej – żądanie zabójstwa pochodzące od pokrzywdzonego – eksponuje obiektywną wartość życia ludzkiego. Prawna ochrona życia jest więc w tym przypadku niezależna od woli tego, kto jest dzierżycielem (dysponentem) tego dobra. Bez znaczenia dla naruszenia normy sankcjonowanej zawartej w tym przepisie jest również "kondycja" przedmiotu ochrony oceniana przez pryzmat możliwości utrzymania człowieka przy życiu.

R. Kokot [w:] R. A. Stefański, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2018, *Legalis* – cytaty na kolejnych slajdach również pochodzą z tego źródła

Kazus nr 2

Przedmiotem ochrony przestępstwa z art. 150 KK jest życie człowieka rozumiane analogicznie jak w dyspozycji art. 148 KK. Przepis ten, zważywszy na znamię strony przedmiotowej – żądanie zabójstwa pochodzące od pokrzywdzonego – eksponuje obiektywną wartość życia ludzkiego. Prawna ochrona życia jest więc w tym przypadku niezależna od woli tego, kto jest dzierżycielem (dysponentem) tego dobra. Bez znaczenia dla naruszenia normy sankcjonowanej zawartej w tym przepisie jest również "*kondycja*" przedmiotu ochrony oceniana przez pryzmat możliwości utrzymania człowieka przy życiu.

Kazus nr 2

Zabójstwo eutanatyczne można popełnić zarówno w formie działania, jak i zaniechania (tzw. eutanazja czynna i bierna). Sprawcą zabójstwa eutanatycznego będzie więc zarówno ten, kto w warunkach art. 150 § 1 KK zaaplikował ofierze środek toksyczny, jak i ten, kto nie podał leku podtrzymującego funkcje życiowe organizmu. W drugim przypadku, pociągnięcie do odpowiedzialności karnej wymagałoby wykazania, że na sprawcy spoczywał prawny, szczególny obowiązek zapobieżenia śmierci pokrzywdzonego (por. *D. Kowalska*, Eutanazja w polskim prawie karnym a granice dopuszczalności interwencji lekarskiej, *Prok. i Pr.* 2002, Nr 1, s. 89–90; *W. Szkotnicki, A. Kaczor*, Eutanazja..., s. 54).

Kazus nr 2

Żądanie jako znamię występku z art. 150 § 1 KK to uzewnętrzniony wyraz stanowczej i niewątpliwej woli ofiary pozbawienia jej życia (wyr. SN z 24.2.1936 r., II K 2240/35, OSN 1936, Nr 9, poz. 336). Charakteryzują ją kategoryczność i jednostronność. Cechy te są właściwe także innym imperatywnym aktom woli – rozkazowi lub poleceniu, od których żądanie różni się brakiem odpowiedzialności prawnej lub służbowej w przypadku jego niewykonania. Z samego użycia przez ustawodawcę terminu *"żądanie"*, wynika domniemanie, że musi być ono poważne i jednoznaczne oraz wyrażać niewątpliwą i niezłomną wolę osoby żądającej. Nie może być wynikiem chwilowego, choćby nawet głębokiego, załamania psychicznego (np. zawód miłosny, śmierć osoby bliskiej), a także ciężkiego, ale przemijającego cierpienia fizycznego (np. doznana ciężka i bolesna kontuzja).

Kazus nr 2

Żądanie musi wynikać z aktualnego i istniejącego stanu cierpienia. Żądający musi domagać się niezwłocznego spełnienia żądania. Nie może więc być oświadczeniem woli "*na przyszłość*" (*pro futuro*), na wypadek wystąpienia okoliczności uzasadniających żądanie, jeśli w chwili ich zaistnienia wyrażenie żądania nie byłoby możliwe (tzw. "*testament życia*") – odmiennie, pod warunkiem stosownych zmian legislacyjnych (*D. Kowalska, Eutanazja...*, s. 100). Jeżeli spełnienie żądania zabicia nie nastąpi niezwłocznie, dla stwierdzenia jego aktualności wymagane byłoby jego ponowienie, o ile nie zachodziłyby inne okoliczności wskazujące na trwanie żądającego w takim postanowieniu.

Kazus nr 2

Żądanie może być skutecznie wyrażone jedynie przez osobę mającą pełne rozeznanie co do jego treści i znaczenia. Nie może być ono jednak postrzegane przez pryzmat wymogów stawianych aktom woli w rozumieniu cywilistycznym. Tym samym prawnokarnej relewancji żądania nie można wyprowadzać ze zdolności do czynności prawnych. **Nieskuteczne będzie żądanie wysuwane przez osoby psychicznie upośledzone, cierpiące na choroby psychiczne oraz takie, które nie osiągnęły określonej dojrzałości psychospołecznej z racji wieku.**

Kazus nr 2

Współcześnie w nauce prawa karnego metrykalna granica skuteczności żądania przyjmowana jest z reguły na poziomie 17–18 roku życia. Dla określenia granicy wieku doktryna posługuje się różnymi nazwami i opisami – zaczerpniętymi zarówno z języka powszechnego, jak i prawnego – o zróżnicowanych desygnatach znaczeniowych (np. małoletni, niepełnoletni, dziecko, nieletni, pozostający pod władzą rodzicielską). Niektóre z nich posiadają swoje definicje normatywne precyzyjnie wytyczające granice wieku, z którymi ustawa łączy określone skutki prawne. Powszechnie jednak w literaturze podkreśla się, że nie można oceniać skuteczności takiego żądania bez uwzględnienia stopnia rozwoju konkretnej osoby wyrażającej wolę pozbawienia jej życia (por. np. *R. Krajewski*, Przepięstwo eutanazji w KK z 1997 r., *Prok. i Pr.* 2005, Nr 2, s. 68; *D. Kowalska*, *Eutanazja...*, s. 93).

Zdaniem *A. Zolla*, skuteczne żądanie może już wyrazić osoba, która ukończyła 16 lat.

Kazus nr 2

W doktrynie prawa karnego podkreśla się, że brak choćby jednej z przesłanek określonych w art. 150 KK będzie powodował odpowiedzialność z typu podstawowego art. 148 KK. Eutanazja dziecka lub osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie – choćby z uwagi na brak relewantnego „żądania” – byłaby kwalifikowana jako zabójstwo w typie podstawowym. Nie ulega jednak wątpliwości, że nie zawsze brak przesłanek z art. 150 KK będzie prowadzić do odpowiedzialności sprawcy za zabójstwo w typie podstawowym. Nie jest przestępstwem uwzględnienie żądania pacjenta lub przedstawiciela ustawowego odstąpienia od uporczywej terapii, a nawet bez takiego żądania, odstąpienie od działań uporczywych. Uporczywa terapia nie jest objęta obowiązkiem lekarskim działania, także wtedy gdy jej brak pozostaje w związku z przyczynowym ze śmiercią pacjenta.

L. Bosek, A. Wnukiewicz-Kozłowska, *Szczególne świadczenia zdrowotne. System prawa medycznego. Tom 2, Warszawa 2018, Legalis*

Kazus nr 2

Odnośnie do eutanazji czynnej pośredniej należy stwierdzić, że nie uniknie odpowiedzialności karnej lekarz, który skrócił życie pacjenta, łagodząc jego cierpienia, jeżeli istniała możliwość zastosowania takiego środka, który w danych okolicznościach nie tworzył zagrożenia życia dla pacjenta lub też użyty środek został podany w dawkach przekraczających istniejącą konieczność łagodzenia bólu. Ustalenie treści obowiązków lekarza w stanach terminalnych powinno dokonywać się przy uwzględnieniu treści praw pacjenta do umierania w spokoju i godności, oraz art. 30 i 32 KEL.

L. Bosek, A. Wnukiewicz-Kozłowska, *Szczególne świadczenia zdrowotne. System prawa medycznego. Tom 2, Warszawa 2018, Legalis*

Kazus nr 3

Zasadnicza problematyka:

- 1) znęcanie się – art. 207 k.k.;
- 2) uszkodzenie ciała – art. 156 k.k. i art. 157 k.k.;
- 3) zabójstwo – art. 148 k.k.;
- 4) nieudzielenie pomocy – art. 162 k.k.;
- 5) nieumyślne spowodowanie śmierci – art. 155 k.k.

Kazus nr 4

Zasadnicza problematyka:

- 1) art. 157 k.k.;
- 2) przestępstwa z zaniechania, gwarant, art. 2 k.k.;
- 3) art. 77 k.w.;
- 4) odpowiedzialność za posiadane zwierzę